

Buddhas lære – og den tibetanske buddhisme

Højholt, Lene

Munksgaard 1995

Karma og samsara

For det østlige menneske er alt energi, og mængden af energi er konstant. Ingen energi forsvinder. Således forholder det sig også med den energi, mennesket sender ud i verden gennem sine handlinger, tanker og følelser. På samme måde som enhver aktion ifølge den vestlige fysiks love medfører en reaktion, således medfører for buddhisten enhver handling en modhandling. Det er den grundlæggende tankegang bag karmabegrebet, som er fundamentet for hele den østlige tilværelsesforståelse. Ordet karma betyder, at gerninger føder. Enhver handling føder en ny, d.v.s., at den er årsag til en ny handling, en virkning. Konkret indebærer det, at hvis du gør godt i dit liv, vil du få godt igen, og hvis du gør ondt, vil du selv blive ramt af noget tilsvarende.

Når et mennesket dør, vil det ikke have mødt virkningerne fra alle sine handlinger, og de uforløste årsager vil derfor medføre en ny fødsel, et nyt liv, en ny inkarnation. Dette er samsara. Ingen energi kan, som sagt, forsvinde, opløses, og menneskets essens holdes efter døden fast af de uforløste årsager og tvinges dermed til at fødes på ny. Karma medfører samsara, og menneskeeksistensen er således underlagt loven om årsag og virkning.

Samsaras proces er uendelig, og ethvert levende væsen har været igennem en utallig række af inkarnationer. Hvis en mand f.eks. lavede hele jordkloden om til lerklumper, der hver især var på størrel-

se med kernen i et enebær, og de alle skulle symbolisere én, der havde været hans far eller farfar, så ville jordkloden blive brugt op, før han fik symboler for dem alle.

At tilværelsen fortsætter liv efter liv, giver selvfølgelig stof til mange overvejelser over, hvorledes denne proces foregår. For hvad er det, der fødes igen? Er det den samme person, eller er det en anden? Svaret er, at det hverken er den samme eller en anden. Det er som med et lys, der brænder hele natten. Flammen om morgenen er ikke den samme som den om aftenen – men det er heller ikke en anden. Det er blot forskellige tilstande eller tilstandsformer der følger sig efter hinanden i uafbrudt rækkefølge, hvor den ene er en forudsætning for den anden. Intet er således bestandigt. Livets væsen er som en evig strøm, der blot flyder videre og videre.

Netop denne forståelse udtrykker noget af det nye ved buddhismen. I hinduismen tror man nemlig på en kerne af bestandighed, en sjæl, i mennesket og i hele skabningen, og man mener, at det er denne kerne, der lader sig føde igen og igen.

I buddhismen er livets mening at trænge ind bag alle forestillinger om bestandighed og blive ét med den evige strøm af liv, af energi, der ligger bag alt. At kunne fornemme og være i kontakt med det er at være i kontakt med helheden, med den åndelige virkelighed. En sådan kontakt vil give en helt anden oplevelse af, hvad livet er, for den vil medføre, at det enkelte øjeblik ikke mere bliver så væsentligt. Eller måske snarere at indholdet af det enkelte øjeblik ikke er så vigtigt, for det eneste, der betyder noget, er erkendelsen af livets væsen, af dets evige strøm. Øjeblikket opleves fra en helt anden dimension.

Milarepa, en af den tibetanske buddhismes store mestre, sagde: „Jeg har vænnet mig til at meditere over dette liv og det kommende liv som ét, og har derfor glemt fødsels og dødens rædsel.“

For buddhisten skabes tilværelsens problemer ved, at mennesket søger at træde ud af den evige livsstrøm. Vi forsøger at danne os en bestemt identitet, et jeg, men dermed adskiller vi os i vores bevidsthed fra strømmen og dermed fra andre levende væsener. Dette er – set fra det åndelige plan – ikke muligt, det er en illusion. Jeg'et tror, det kan standse og forme den evige strøm. Det identificerer sig med en bestemt tilstandsform i et bestemt øjeblik og tror, det er virkeligheden. At leve i en sådan ikke-virkelighed vil altid medføre lidelse. At leve i illusion er at leve i samsaras verden, det er at leve i en verden af uforenelige kontraster – adskilt fra den evige strøm af helhed. Efterhånden som jeg-bevidstheden udvikles opleves disse kontraster som virkelighed, og mennesket bliver uden centrum – det skubbes fra den ene yderlighed til den anden uden nogen sinde at finde ro eller stabilitet. Det er lukket inde i karmas og samsaras virkelighed.

Hvis mennesker kunne holde op med at identificere sig med det konkrete øjeblik, med jeg'et, hvis det kunne slippe sindets form-skabende aktivitet og i stedet opleve livets evige strøm, dets sande væsen, så ville lidelsen ophøre. Så kunne livet få lov til at være, hvad det er – uden at vi hele tiden ønskede os noget andet af det. Vi ville kunne se en helt anden skønhed i det og opleve en ro og væren.

For at gøre forståelsen af karma og samsara tydeligere vil vi indtage en psykologisk forklaring:¹ Hver gang vi handler, skaber vi et spor i sindet, og disse spor er karma. Næste gang vi handler, vil vores handlinger følge de samme spor, for det forholder sig med handlinger som med vand, der løber i sand – de vil altid løbe, hvor der er mindst modstand. Vi gør som vi plejer og bindes dermed fastere og fastere i et bestemt handlingsmønster. Den mindste handling har betydning, fordi den er med til at skabe spor i sindet eller at udvide allerede eksisterende spor, og jo dybere et spor bliver, desto sværere bliver det at gå andre veje. Vi er bundet af vores fortidige handlingsmønstre, og der skal en meget stor kraftanstrengelse til for at ændre et mønster. Dette fænomen kendes også i vestlig psykologi, hvor man taler om en neurotisk gentagelsestvang, hvilket vil sige, at mennesker gang på gang sætter sig i de samme problematiske livssituationer. I buddhistisk tankegang er det netop disse mønstre, disse karmastrukturer i sindet, der medfører en ny fødsel.

Karma former menneskelivet – både dette og de følgende, og karma bestemmer i hvilken skikkelse, mennesket fødes næste gang. Men karmas fængsel kan brydes – som Buddha gjorde det – ved at slippe mønstrene og handle anderledes, ved at bryde identifikationen med jeg'et og erkende det som en illusion, ved at flyde tilbage i livets evige strøm og blive ét med dets væsen. Dette er for buddhisten formålet med livet.